

ملمختاریم

ادله‌ای که نقش انسان را در مقدرات شب قدر ثابت می‌کند

۱. حالات و دریافت‌های شخصی

کسانی که اهل دعا و راز و نیاز و اهل شب قدر هستند، نقش خود را در شب قدر به خوبی دریافت‌اند. گاهی این حالات آن‌چنان تاثیرگذار است که تا شب قدر آینده و بلکه تا آخر عمر، در همه افکار، اخلاق، کردار و رفتار شخص رخنه کرده و آن‌را در یک خط و سیر معنوی قرار می‌دهد. دیگرانی هم که به این حد از معنویت راه پیدا نمی‌کنند، به فراخور حال خود از مجالس و محافل و شب زنده‌داری‌های شب قدر بهره‌برداری کرده و فیض معنوی می‌برند. ریشه اصلی این دگرگونی‌ها و حالات، به خود افراد برمی‌گردد و این‌که تا چه حد خود را آماده بهره‌برداری از برکات شب قدر و فضیلت‌های آن کرده باشند. اگر معنویاتی که در شب قدر نصیب انسان‌ها شده و در زندگی آن‌ها تحولی آفریده، هیچ ارتباطی با آنان نداشته باشد و تنها به خدا و فرشتگان و نویسندگان مربوط باشد که هر چه بخواهند، برای هر کس بدون ملاحظه حالاتش تقدیر کنند، در این صورت مقتضای حکمت و مصلحت این است که یا به هیچ کس هیچ ندهند و یا آنچه می‌دهند، به همه یکسان بدهند؛ در حالی که ما می‌دانیم همه برکات خداوند در شب قدر برای بندگان سرازیر می‌شود و با اختلاف و تفاوت به آنان داده می‌شود. پس نتیجه می‌گیریم تنها دلیل این تفاوت، کارها و اعمال و میزان تلاش خود

بندگان است و بس. در نتیجه یکی از راه‌های رسیدن به این‌که آیا افراد در مقدرات منتخب شب قدر، صاحب نقش هستند یا نه، این است که ببینیم چه اندازه دگرگونی در همین شب با برکت در آنان ایجاد گشته است.

۲. شناساندن شب قدر

خداوند با نزول سوره‌ای خاص (سوره قدر)، این شب را به مردم معرفی کرده است. در دو آیه این سوره مبارکه آمده: قرآن در شب قدر نازل شده و فرشتگان در آن شب فرود می‌آیند. در ادامه افزوده است: «شب سلامت است.» و همچنین فرموده «عمل صالح در او، برابر با عمل صالح در طول هزار ماه است.» فردی به امام باقر (ع) عرض کرد: مراد و مقصود از این‌که شب قدر بهتر از هزار ماه است چیست؟

حضرت فرمودند: «والعمل الصالح فیها من الصلاه والزکاه و انواع الخیر خیر من الف شهرلیس فیها لیلہ القدر» «کار شایسته از قبیل نماز و زکات، صدقات و انفاقات و انواع خوبی‌ها در آن شب برتر از هر کار شایسته‌ای است که در مدت هزار ماه که شب قدر در آن نیست، انجام شود.»

۳. اجماع و سیره مسلمانان

می‌دانیم که همه دانشمندان اسلام و مسلمانان

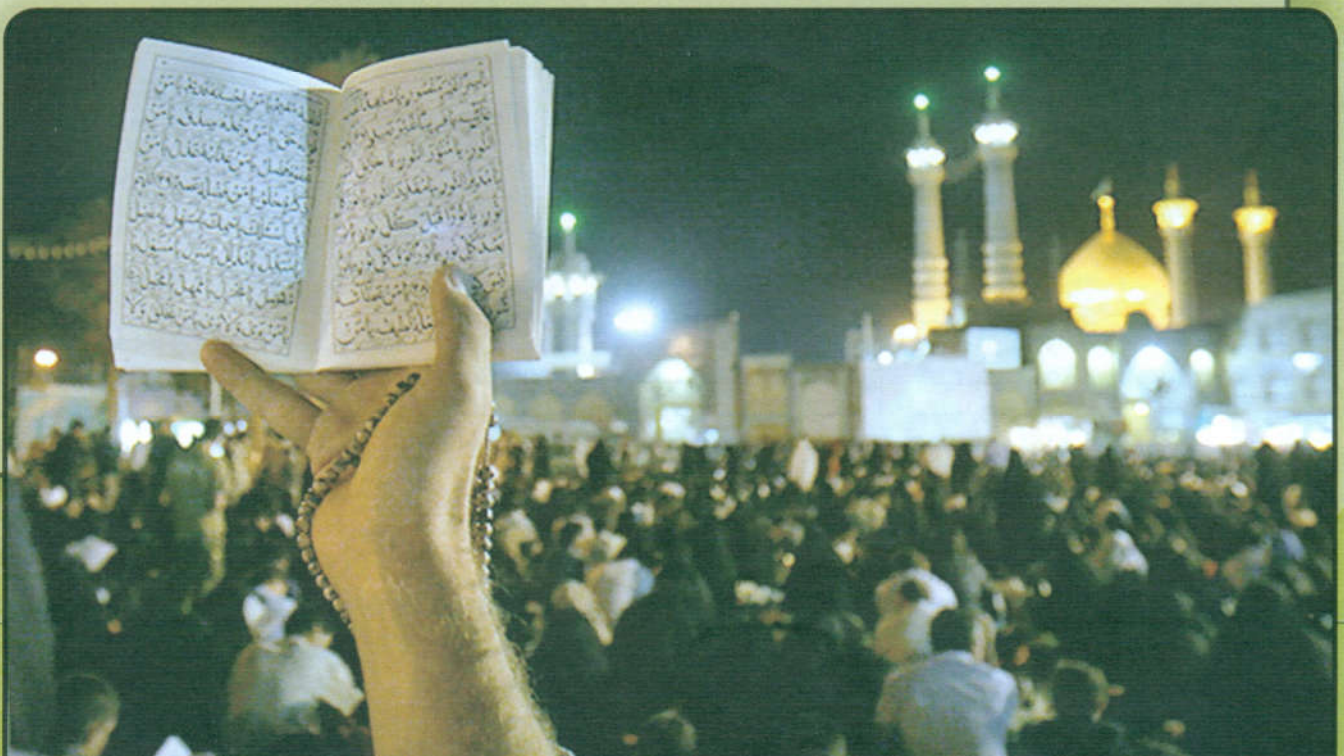
از هر فرقه و گروهی، بر اهمیت شب قدر و احیای آن تاکید فراوانی دارند و به شب زنده‌داری در این شب‌ها، اهتمام می‌ورزند. نقل شده که یکی از دانشمندان بزرگ اسلام، برای این‌که شب قدر را درک کند، یک سال تمام یعنی حدود ۳۵۷ شب، از سر شب تا به صبح شب زنده‌داری کرد تا مطمئن شود شب قدر را درک کرده است.

این همه اقبال و توجه به تشکیل اجتماعات با شکوه برای خواندن دعا و مناجات و راز و نیاز و تضرع، همراه با استغفار، برخاسته از یک واقعیت انکارناپذیر است و آن دخالت انسان‌ها در سرنوشت خودشان و مختار بودن انسان در زندگی است.

۴. نکوهش بهره‌نبردن از شب قدر

پیامبر گرامی اسلام (ص) فرمودند: «از رحمت خداوند به دور باد کسی که به شب قدر برسد و زنده باشد، اما آمرزیده نشود.»

با این حدیث نقش انسان در تعیین سرنوشت خود واضح‌تر شده و معلوم می‌شود که بدبختی و شقاوت مقدر در شب قدر، نتیجه کار خود بندگان است. وگرنه از نظر منطقی با توجه به شأن و مقام پیامبر گرامی (ص) قابل قبول نیست که آن بزرگوار به خاطر انجام ندادن کاری بی‌اثر و بی‌خاصیت، سهل انگاران را نکوهش و مذمت فرمایند.

این قلرهای پنهانی

چرا شب قدر به طور دقیق مشخص نشده است؟

آمده «قرآن را در شب قدر نازل کردیم» و این که «شب قدر» در ماه مبارک رمضان قرار دارد، مورد اتفاق روایات و مفسرین قرآن قرار دارد.

۲. طبق روایات فراوانی که در منابع شیعی آمده، شب‌های نوزدهم، بیست و یکم و شب بیست و سوم ماه مبارک رمضان شب‌های قدر معرفی شده، اما امام باقر (ع) دایره آن را محدودتر نموده و در پاسخ «عبدالواحد بن مختار انصاری» که خواستار تعیین یکی از آن شب‌ها از سوی امام (ع) بود، می‌فرماید: «ایرادی ندارد هر دو شب را عمل عبادت و شب‌زنده‌داری انجام دهی، بالاخره شب قدر یکی از این دو شب (بیست و یکم یا بیست و سوم) است.»

۳. در میان شب بیست و یکم و شب بیست و سوم (در عین حال که خدا و رسول (ص) و امامان (ع) برای اهمیت به اطاعت و عبادت بندگان و تقرب آنان، سعی در مخفی نگه داشتن شب قدر داشته‌اند) آن طور که از تعدادی از احادیث استفاده می‌شود، احتمال شب قدر بودن شب بیست و سوم را می‌توان قوی‌تر و معتبر دانست. زیرا چنانکه در روایت می‌خوانیم: «رسول خدا شب بیست و سوم به صورت افراد آب می‌باشید تا آن‌ها را خواب نگیرد و چنانکه حضرت فاطمه زهرا (ع) اعضای خانواده را تشویق می‌کرد روز بخوابند و شب کم غذا بخورند تا شب بیست و سوم را بیدار بمانند و می‌فرمود: انسان محروم کسی است که از خیر و فضیلت این شب محروم بماند.»

اشاره:

چرا شب قدر به طور دقیق مشخص نشده است؟ این سوالی است که شاید هر سال با فرا رسیدن شب‌های با برکت قدر، به ذهن خیلی از ما خطور کند.

آنچه در مطلب پیش‌رو می‌خوانید، تنها بخشی از پاسخ به این سوال است.

علت مخفی بودن شب قدر

برخی معتقدند علت مخفی بودن شب قدر در میان شب‌های ماه مبارک رمضان، این است که روزه‌داران به همه این شب‌ها اهمیت بدهند. همان‌طور که خداوند رضای خود را در میان انواع طاعات پنهان کرده تا مردم بر همه طاعات روی آورند، خشمش را در میان معاصی پنهان کرده تا از همه گناهان بپرهیزند. اسم اعظم را در میان اسمائش پنهان نموده تا همه را بزرگ دارند، ساعت استجابت دعا را در ساعات روز جمعه پنهان ساخته تا روز جمعه به دعا بیشتر همت داشته باشند و...

شاید یکی دیگر از دلایل مخفی بودن شب قدر این است که مردم در تمام شب‌های ماه مبارک رمضان و یا لاقلاً در سه شب مشهور ۱۹ و ۲۱ و ۲۳ به عبادت بیشتری رو آورند و به اصلاح احوال خود و تصفیه روح و جان خود از آلودگی‌های دنیا بپردازند. مخفی بودن شب قدر به نفع بندگان است؛ زیرا اگر این شب خجسته معین و مشخص بود، برخی بر اثر توفیق احیاء آن، مبتلا به عجب و غرور شده و از سایر شب‌های پر خیر و برکت این ماه نیز غافل می‌شدند.

قرآن و روایت چه می‌گویند؟

از مجموع مطالبی که از قرآن کریم و احادیث در مورد تعیین شب قدر بدست می‌آید، در موارد زیر می‌توان خلاصه نمود:

۱. در این که شب قدر در ماه مبارک رمضان قرار دارد، هیچ گونه تردیدی نمی‌توان به خود راه داد، چون از یک سو خداوند فرموده: «قرآن در ماه رمضان نازل شده» و از سوی دیگر در سوره قدر

۵. شب قدر مکمل اعمال صالح

یکی از دلایل تفضل شب قدر به امت اسلام، کامل و پر کردن پیمانه اعمال صالح مسلمانان و جبران کمبودهای آنان است. امام باقر (ع) در پاسخ به این پرسش که چرا شب قدر به وجود آمده و به عبارت دیگر فلسفه شب قدر چیست، می‌فرماید: «اگر خداوند کارهای مومنان را چند برابر نکند به سر حد کمال نمی‌رسند، اما از راه لطف کارهای نیکوی آن‌ها را چند برابر می‌فرماید تا کاستی‌هایشان جبران شود.» از این روایت به خوبی می‌توان فهمید که مبنا و اساس، عمل صالح خود پنده است. هنگامی که یک عمل صالح معمولی با زمانی پر برکت و مقدس همراه گردد، از ارزشی چند برابر برخوردار می‌شود و گاه همراه شدن یک عمل صالح با ولایت و اعتقاد و امامت می‌تواند انسان را به اوج شرافت برساند.

۶. نتیجه بخش بودن بعضی از اعمال در شب قدر

۱. نماز: «انس بن مالک» از پیامبر گرامی (ص) روایت کرده «کسی که تمام ماه مبارک، در نماز جماعت حاضر شود، بهره‌ای از شب قدر نصیبش شده است.»

۲. افطاری دادن با مال حلال: «ابو شی این حیان» از پیامبر اکرم (ص) نقل کرد: «کسی که با مالی که از راه حلال به دست آورده، روزه‌داری را افطار دهد، در تمام شب‌های رمضان فرشتگان بر او درود فرستند و جبرئیل در شب قدر با وی مصافحه کند، نشانه مصافحه جبرئیل آن است که دل مصافحه شونده نرم و اشکش جاری می‌شود.»

۳. صدقه: درباره امام زین العابدین (ع) در منابع تاریخی آمده «در هر روز ماه مبارک یک درهم صدقه می‌دادند، آن‌گاه می‌فرمودند: شاید با این کار، شب قدر را دریابم و از آن بهره گیرم.»

۴. غسل و شب‌زنده‌داری: امام موسی بن جعفر (ع) فرمودند: «کسی که در شب قدر غسل کرده و تا سپیده صبح شب زنده‌داری کند، گناهانش آمرزیده می‌شود.»

روایاتی که ذکر شد به خوبی دلالت دارند که برخی مقدرات و پاداش‌ها، مانند دور شدن عذاب دوزخ، نتیجه کار خود بندگان است. موارد فوق می‌تواند برای نشان دادن این که سرنوشت هر انسانی در شب قدر به دست خودش رقم می‌خورد، کافی باشد.